

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

**О. В. Абрамчук, Л. В. Горчинська,
Н. Л. Клочко, Ю. В. Поздрань**

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(у схемах та таблицях)

для іноземних студентів

Фонетика, лексика, морфологія

Навчальний посібник

Вінниця
ВНТУ
2015

УДК 811.161.2(075)

ББК 81.2(4Укр)я73

Г76

Автори:

О. В. Абрамчук, Л. В. Горчинська, Н. Л. Клочко, Ю. В. Поздрань

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № від р.)

Рецензенти:

Т. С. Слободинська, доктор філологічних наук, професор

Н. М. Павликівська, доктор філологічних наук, професор

Т. М. Пустовіт, кандидат філологічних наук, доцент

Г76 Граматика української мови (у схемах та таблицях) для іноземних студентів. Фонетика, лексика, морфологія / О. В. Абрамчук, Л. В. Горчинська, Н. Л. Клочко, Ю. В. Поздрань. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 110 с.

Матеріал посібника містить таблиці з граматичним матеріалом, що спрямовані на продуктивне засвоєння та максимальну активізацію комунікативних моделей та їх лексичне наповнення з метою якнайшвидшої мовленнєвої адаптації студентів, що сприятимуть оволодінню студентами-іноземцями лексико-граматичними конструкціями в навчальній та науково-професійній сферах спілкування. Навчальний посібник розрахований на студентів-іноземців 1 - 6 курсів, які згідно з навчальним планом оволодівають українською мовою як основною для навчання в україномовному ВНЗ.

УДК 811.161.2(075)

ББК 81.2(4Укр)я73

© О. Абрамчук, Л. Горчинська, Н. Клочко, Ю. Поздрань, 2015

ЗМІСТ

Передмова.....	7
1. Основні розділи мовознавства.....	8
2. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Український алфавіт.....	9
3. Вимова українських звуків.....	10
4. Деякі правила читання.....	11
5. Слова з літерою <i>г</i>	13
6. Голосні та приголосні звуки.....	14
7. Букви та звуки.....	14
8. Склад.....	15
9. Наголос.....	16
10. Інші графічні знаки.....	18
11. Основні інтонаційні конструкції.....	19
12. Орфографія. Правила перенесення слів.....	20
13. Вживання великої літери (букви).....	21
14. Чергування приголосних.....	23
15. Чергування голосних.....	23
16. Чергування у прийменниках, сполучниках та префіксах.....	24
17. Спрощення у групах приголосних.....	25
18. Уподібнення приголосних.....	25
19. Подвоєння приголосних.....	26
20. Апостроф (').....	26
21. Правопис апострофа.....	27
22. Правопис м'якого знака.....	28
23. Морфеміка. Склад слова.....	30
24. Словотвір.....	32
25. Лексикологія. Однозначні та багатозначні слова.....	33
26. Пряме та переносне значення слів.....	33
27. Синоніми, антоніми, омоніми.....	34
28. Фразеологія. Фразеологізми.....	34
29. Морфологія введення в граматику.....	36
30. Граматика.....	37
31. Морфологія.....	37
32. Самостійні частини мови.....	38
33. Службові частини мови.....	39
34. Іменник.....	40
35. Власні та загальні назви іменника.....	41
36. Назви істот і неістот.....	42
37. Рід іменників (істоти та неістоти).....	43
38. Іменники, які вживаються тільки в певному роді.....	44
39. Незмінювані іменники.....	44

40. Число іменників.....	45
41. Складні випадки утворення множини.....	46
42. Іменники, які вживаються тільки у формі однини.....	46
43. Іменники, які вживаються тільки у формі множини.....	46
44. Відмінок – граматична форма іменника.....	47
45. Способи вираження відмінкових форм.....	47
46. Відмінки іменника.....	48
47. Основне значення називного (№1) і кличного (№7) відмінків.....	49
48. Граматичне вираження називного (№1) і кличного (№7) відмінків.....	50
49. Основне значення родового (№2) відмінка.....	51
50. Родовий відмінок зі значенням належності, присвійності.....	53
51. Родовий відмінок зі значенням належності, присвійності (у кого є хто? що?).....	53
52. Родовий відмінок зі значенням напрямку руху (географічні найменування).....	54
53. Родовий відмінок заперечення.....	55
54. Вживання іменників із кількісними числівниками.....	56
55. Вживання родового відмінка (іменник + іменник).....	57
56. Закінчення іменників чоловічого роду у родовому відмінку однини.....	57
57. Закінчення іменників у родовому відмінку множини.....	58
58. Основне значення давального (№3) відмінка.....	59
59. Дієслова, які керують давальним відмінком.....	59
60. Закінчення іменників у давальному відмінку.....	60
61. Основне значення знахідного (№4) відмінка.....	61
62. Дієслова, що керують знахідним відмінком.....	61
63. Використання знахідного відмінка.....	63
64. Знахідний відмінок (№ 4) зі значенням прямого об'єкта.....	64
65. Знахідний відмінок істот (№ 4).....	64
66. Знахідний відмінок (№4) зі значенням напрямку руху.....	65
67. Знахідний відмінок зі значенням напрямку руху (географічні назви).....	65
68. Закінчення іменників у знахідному відмінку.....	66
69. Основне значення орудного (№ 5) відмінка.....	67
70. Дієслова, що керують орудним відмінком.....	68
71. Використання орудного відмінка.....	69
72. Орудний відмінок (№ 5) зі значенням професії, роду занять.....	70
73. Орудний відмінок (№ 5) зі значенням сумісності.....	70
74. Закінчення іменників в орудному відмінку.....	71
75. Основне значення місцевого (№ 6) відмінка.....	72
76. Дієслова, що керують місцевим відмінком.....	72
77. Місцевий відмінок (№ 6) зі значенням місця.....	73
78. Місцевий відмінок (№ 6) зі значенням місця (географічні назви).....	74
79. Вживання прийменників у (в), на в місцевому відмінку (№ 6).....	74
80. Закінчення іменників у місцевому відмінку.....	75

81. Вираження місця і напрямку.....	76
82. Прикметник.....	77
83. Родові закінчення прикметників.....	78
84. Утворення форм множини прикметників.....	78
85. Розряди прикметників за значенням.....	79
86. Ступені порівняння прикметників.....	80
87. Відмінювання прикметників чоловічого роду.....	81
88. Відмінювання прикметників середнього роду.....	81
89. Відмінювання прикметників жіночого роду.....	81
90. Відмінювання прикметників у множині.....	81
91. Способи творення прикметників.....	82
92. Числівник.....	83
93. Розряди числівників за значенням.....	84
94. Групи числівників за будовою.....	85
95. Кількісні числівники.....	85
96. Творення порядкових числівників.....	86
97. Відмінювання власне кількісних числівників.....	88
98. Відмінювання складених кількісних числівників.....	88
99. Відмінювання неозначено-кількісних числівників (<i>багато, небагато, кілька, декілька</i>).....	89
100. Відмінювання збірних числівників.....	89
101. Відмінювання дробових числівників.....	89
102. Відмінювання порядкових числівників.....	89
103. Займенник.....	90
104. Розряди займенників за значенням.....	91
105. Відмінювання особових займенників.....	92
106. Відмінювання зворотних займенників.....	92
107. Відмінювання питальних займенників.....	92
108. Вживання присвійних займенників.....	93
109. Творення присвійних займенників.....	93
110. Відмінювання присвійних займенників.....	93
111. Відмінювання вказівних займенників.....	94
112. Відмінювання заперечних займенників.....	94
113. Відмінювання неозначених займенників.....	94
114. Відмінювання означальних займенників.....	95
115. Правопис займенників.....	95
116. Дієслово.....	96
117. Види дієслова.....	97
118. Способи творення видових пар дієслів.....	97
119. Вживання доконаного і недоконаного виду дієслова.....	98
120. Спосіб дієслова.....	99
121. Творення наказового способу дієслів.....	99
122. Час дієслова.....	100

123. Теперішній час.....	100
124. Минулий час.....	101
125. Майбутній час.....	101
126. Закінчення дієслів минулого, теперішнього та майбутнього часів...	102
127. Видові форми дієслів минулого та майбутнього часу.....	103
128. Дієслова з ознакою руху.....	105
129. Безпрефіксні дієслова з ознакою руху.....	105
130. Просторові значення префіксальних дієслів з ознакою руху.....	106
131. Утворення видових форм від дієслів руху.....	107
Список використаної літератури.....	108

ПЕРЕДМОВА

Знання української мови є необхідним компонентом підготовки іноземних студентів. З метою забезпечення належного рівня володіння українською мовою Міністерство освіти і науки передбачило вивчення дисципліни «Українська мова для іноземних студентів» для студентів-іноземців 1 – 5 курсів усіх вищих навчальних закладів України.

Пропонований навчальний посібник містить граматичний матеріал для закріплення й глибшого розуміння української мови, сприяє засвоєнню студентами граматичних норм української літературної мови.

Практична мета навчального посібника – насамперед практичне володіння мовою як засобом спілкування залежно від конкретних умов вивчення мови, рівня практичного володіння мовою, мети навчання для кожного виду мовленнєвої діяльності та аспекту мови відповідного етапу і профілю навчання.

Основне завдання навчального посібника – дати студентам матеріал для опанування української мови на рівні побутового та фахового спілкування, для удосконалення мови та мовлення з метою подальшого використання в навчальному процесі.

Основні граматичні правила (морфології та синтаксису) подані у таблицях, які слугують довідковим матеріалом при виконанні різноманітних вправ щодо відмінювання іменників, прикметників, займенників, числівників, утворення видів дієслів тощо, що зручно для використання на заняттях і самостійно. Посібник може використовуватися під час аудиторних занять з української мови, а також при підготовці до них, для контролю за рівнем засвоєння студентами знань, набуття умінь і навичок після вивчення поточних тем і всього курсу, для науково-навчальної роботи, для вивчення соціально-гуманітарних, фундаментальних та фахових дисциплін.

Навчальне видання

**Оксана Володимирівна Абрамчук
Людмила Володимирівна Горчинська
Наталія Леонідівна Ключко
Юлія В'ячеславівна Поздрань**

**ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(у схемах та таблицях) для іноземних студентів
Фонетика, лексика, морфологія**

Навчальний посібник

Редактор Т. Старічек

Оригінал-макет підготовлено Н. Л. Ключко

Підписано до друку
Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк. арк 8.2.
Наклад 100 (1-й запуск 1-100 прим.) Зам № 2015-

Вінницький національний технічний університет,
навчально-методичний відділ ВНТУ,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-85-32.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел (0432) 59-87-38.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.